

Er estudiant

Prensa entara comunitat educativa d'Aran

junh-junhsèga 2014

Suplement
especial de

LO CAMPUS

pr'amor der

Xlau Congrès dera Associacion Internacionala d'Estudis Occitans

Deth 16 ath 21 de junh de 2014 / Universitat de Lhèida

Aran ei un País e non ua Comarca

Quauqui des nòsti lectors, quan se les parle dera Val d'Aran, sonque i ven ua estacion d'esquí. D'auti ven era Val d'Aran coma ua comarca que definissen coma era soïssa catalana. E atau, ben documentadi o non, era Val d'Aran qu'ei vista per força catalans.

Segurament, era imatge d'Aran a estat eth pròpri terriori qui l'a fomentada e a creat bèth equivòc que hè qu'es catalans acaben distorsionant-la definitivament. E non sonque era ciutadania, tanben era classa politica e es institucions catalanes de tot nivèu, desfiguren Aran. Non cau dider qu'es institucions espanhòles non ei que desfiguren senon que hèn a veir que non i é e nèguen era identitat aranesa.

Era primèra causa importanta ei qu'en Aran, ages era ideologia qu'ages e des d'ua grana pluralitat d'idees e credences se practique era "politica friendly" o "actitud friendly". Ei a dider: ua "politica amiga", ua politica amabla, au- tant damb es reivindicacions pròpies coma ena acuelhuda des que vien de dehòra.

E aguesta manca d'estridència, a viatges, pòt crear era faussa idea de manca de força enes reivindicacions, e non ei atau. Era tranquillitat aranesa ei ua tranquillitat calculada que da mielhor qualitat de vida as de casa e mielhors resultats en çò que se preten arténher.

Damb aguesta actitud amigabla prenetz-vos era unica idea que vos exposam ara seguida:

Sonque ua idea e d'era, despús, se'n desprenen totes es autes, autant coma collectiu e coma actituds.

Aran, era Val d'Aran, non ei ua Comarca ei un País laguens de Catalunya e aué, culturalment e lingüísticament, Aran forme part dera nacion occitana.

Totòm ac ve atau? Donques, non. Ne laguens ne dehòra d'Aran, totòm ac ve atau.
Alavetz?

A nivèu institucional, a nivèu de leis e normatives, →

Aran ei un País e non ua Comarca (Continuacion)

→ Aran, per un costat ei definit coma País e per un aute se li da eth tracte de comarca. Er aranés, non sonque ei oficiau en Aran senon que tanben n'ei en tot Catalunya e a un clar tracte coma ua varianta der occitan. Ei a díder: se perfil le legaument tota ua identitat aranesa e ath viatge i a tot un seguit de contradiccions que podem atribuir ara correlacion de fórces politiquas segontes eth moment, autan ena arena politica aranesa coma catalana e espanhòla.

Sauvem-mos donques, sonque ua soleta idea àmpliament assumida en territòri: Aran ei un País e non ua Comarca.

Es que nèguen era nacion catalana non cau díder çò que nèguen d'Aran, mès es que son peth Dret a Decidir e pera libertat totau de Catalunya, non pòden continuar tractant Aran

coma ua Comarca. Eri díden que non ac hèn mès ac hèn tot soent, des des institucions, es mieis de comunicacion publicas e tanben, des des plataformes reivindicatives autan nacionaus coma sociaus.

Non ei ua qüestion sonque de formalitat, ei ua qüestion d'identitat e coerència. •

Associacion culturau e cívica Vivéncia Aranesa

17 de Junh de 2014, Hèsta nacionau d'Aran

Vivéncia Aranesa

Associacion culturau e cívica dera Val d'Aran

DIFONENT ETH PENSAMENT CONTEMPORANÈU

- Entitat editora dera revista universitària LO CAMPUS e deth diari digitau LO CAMPUS DIARI
- Plataforma de difusion de tota sòrta d'eveniments occitans enes 21 universitats de parla catalana

Connècta damb nosati: vivenciaaranesa@locampus.cat
Telefòn + (34)973204907

CRONICA e OPINION

Era Acadèmia Institut d'Estudis Aranesi

Era Generalitat de Catalonha a creat era Acadèmia dera lengua occitana, o der aranés, coma li volgatz dider. Era sua competència ei era d'èster autoritat dera varietat aranesa e aconselhadora sus era varietat generau, tronc comun, estandard o referenciau dera lengua, ... didetz-li se que volgatz. Eth sòn encastre de competència ei Catalonha, mès aurà de tier en compde tot eth territòri lingüistic der occitan. Ei composat de dues seccions, era que s'ocuparà dera varietat aranesa e era que s'ocuparà dera lengua generau. La formen/formaràn, quan se constituísque, persones destacades der estudi e dera promocion der occitan.

Tot repetint es paraules deth Conselhèr de Justícia, Germà Gordó, eth dia 2 d'abri de 2014, ena presentacion deth Decret que reconeish era Acadèmia, se tracte d'ua "estructura d'estat" qu'a d'auer autoritat scientifica e academica, mès tanben autoritat morau, e cau trebalhar de manèra qu'era gent la identifique coma un organ de prestigi.

Se qu'a hèt era Generalitat, d'acòrd damb eth Conselh Generau d'Aran, ei mèter es condicions juridiques e administratives entà que d'ua forma liura e independenta ua sèria de persones damb istoriau personau reconeishut en estudi e foment der occitan, ena sua varietat aranesa o ena lengua referenciau, inicien eth procés que les aurà de portar a constituir-se en Institut d'Estudis Aranesi en forma d'Acadèmia dera lengua.

Se tracte deth desenvolopament dera Lei der occitan (an 2010) que se fonamente ena declaracion dera oficialitat der occitan en tota Catalonha que hec er Estatut d'Autonomia (an 2006). Era línia de coherència der Estatut-Lei der Occitan- Decret de creacion dera Acadèmia ei continua. Eth modèl ei facil: proteccion e promocion dera varietat locau, partint des Normes Ortografiques der Aranés e respecte pera varietat referenciau, fundamentada enes principis d'Alibèrt, en tot trebalhar ena unitat dera lengua occitana. Era Acadèmia aurà de collaborar damb entitats de tot er espaci occitan en establiment dera normativa de referència entath conjunt

dera lengua occitana. Ara er acòrd, a que liurement arribaràn, entre era Generalitat de Catalonha, eth Conselh Generau d'Aran e era Acadèmia Institut d'Estudis Aranesi, determinaràn es competències qu'aguesta a de desvolopar en aplicacion dera sua autoritat lingüistica.

Eth procés aranés enquia arribar ad aguesta posicion ei modelic. Ei un des exemples mès clars dera relacion lengua e podèr e de coma se potencien entre es dues. Tot comencèc en 1979 damb er Estatut d'Autonomia en quau sonque s'introduic dues referències ara Val d'Aran: era ua ditz que calerà protegir "era parla aranesa" e era auta que calerà recuperar es sues institucions istoriques (cau recuperar eth poder). Dues timides referències. Era "parla aranesa" inicièc un procés de promocion força important, que la portèc a superar era concepcion de "parla", entà convertir-se en varianta der occitan, crear ues normes ortografiques entà toti, introduir-la ena escola de forma tranquila mès continua e segura, enquiath punt d'èster era lengua der aprenentatge dera lectoescritura. Un viatge consolidat aquest procés se reconeishec, en 1990, eth Conselh Generau d'Aran coma institucion d'autogovern, e se li encomanèc era survehança e promocion dera lengua pròpria. Es processis politics desvolopats peth Conselh Generau d'Aran promocionèren era lengua pròpria ena escola, enes mieis de comunicacion, ena societat, ena administracion, enes relacions extèrnes... e entre moltes autas accions creèc eth precedent der Institut d'Estudis Aranesi coma ens aconselhador dera lengua en 1998 en tot possar era Comission de Còdi Lingüistic que mercaue es orientacions basiques sus era correccion lingüistica. Damb eth temps aquera Comission preneç diuerses formes e estructures coma Departament de Lingüistica, Seccion de Lingüistica, Institut d'Estudis Aranesi (ens assessor deth Conselh Generau d'Aran), que ja siguec objècte deth reconeishement dera sua autoritat lingüistica per part deth Conselh Generau d'Aran, en 2008, e finalament, ara, era Acadèmia Institut d'Estudis Aranesi. Entretant era Generalitat experimentèc damb era creacion deth Grop de Lingüistica Occitana (GLO),

composat per destacats lingüistes de tot eth territòri occitan, qu'orientaue as institucions ena forma lingüistica der occitan referenciau. S'estaue gestant eth modèl: autoritat lingüistica entera varietat e orientacion entera referència

Es competències e eth podèr deth Conselh Generau d'Aran anèren creishent en toti es encastres dera vida social, miei ambient, sanitat, governacion, ... Eth poder possauè era lengua e era lengua reclamaue eth podèr, en tot hèr realitat era maxima de que sense podèr non i a lengua que sobrevisque.

Era Acadèmia Institut d'Estudis Aranesi, significava un auanc referenciau ena consolidacion lingüistica. Quan s'articule potenciarà es relacions en matèria de lengua en tot er encastre occitano-catalan e incrementarà eth poder politic deth Conselh Generau d'Aran, qu'aurà de créisher ena sua responsabilitat politica, au mens, enes encastres der ensenhament e des relacions internacionaus.

Era creacion dera Acadèmia Institut d'Estudis Aranesi, place era Val d'Aran en centre der espaci occitano-catalan e li da era responsabilitat de potenciar es relacions fundamentades en estudi, investigacion e establiment dera normativa, coma part integranta der espaci. Eth territòri se convertís en un modèl e es usuaris dera lengua, auràn, finalament, un lòc a on resòler es dubtes. Ei un exemple unic. *

Josèp Loïs Sans Socasau
Cap de Política Lingüística
deth Conselh Generau d'Aran

Membres dera Seccion de lingüistica der Institut d'Estudis Aranesi que formaràn ua part, des 21 membres dera naua Acadèmia Institut d'Estudis Aranesi, quan se constituísqui. 1. Bernat Arrous. 2. Aitor Carrera. 3. Angelina Casas. 4. Lourdes España. 5. Joan Pau Ferré. 6. Jèp de Montoya. 7. Elvira Riu. 8. Ròsa Salgueiro. 9. Miquèu Segalàs e 10. Frederic Vergés.

CREACIONS ARANESES

Jèp de Montoya, un creador literari qu'exercís de gestor de cultura e patrimòni

Volem compartir damb el lector un materiau creatiu de Jèp de Montoya, un escrivan, dinamizador cultural e politic aranès qu'auè a era responsabilitat de Cap de Cultura e Patrimòni deth Conselh Generau d'Aran.

Montoya, un veteran dera defensa d'Aran coma País, a ua dilatada vida d'estudis

e publicacion de libres, antologies e articles sus cultura occitana, atau coma un potent treball de creacion damb poemaris e pròses poetiques. Tanben ua trajectòria d'intervencion en tota sòrta d'organismes privats e publics de difusion dera lengua, deth foment deth patrimòni e dera cultura en generau.

Coma gestor volem remercar qu'a estat eth primèr president der Institut d'Estudis Aranesi coma tanben president dera Associacion entara Prefiguracion der Organisme de Regulacion dera Lengua d'òc (APORLOC), organismes que damb diferents trajectòries e objectius an portat ara actua Acadèmia Institut d'Estudis

Aranesi, dera quau Montoya tanben ne formarà part. A nivèu locau, Montoya a estat implicat ena politica municipal deth sòn pòble: Les.

Ara seguida publicam deth poemari "Ara Val d'Aran" (1993) eth poèma ANIMA e era pròsa poetica "Aran, un país" (2012):

Aran, un País

Montanhes de nhèu coronades; auets que graten eth cèu; gauècs que possen ath costat dera hauguèra; mossa que mantèn era frescor deth non aluenhat iuèrn; cardalines, pinzans, senilhs, parrats ... mèrles e rossinhòus que canten pensant enes proprès nins; picornelhs que desvelhen eth bòsc damb eth sòn febril picament enes troncs des arbes, bossaques que vòlen en aire damb era sua coa de flècha; arrius de blanca e heireda esgluma que baishen deth cap des crestes; carreretes, morilhes, rovelhons, ceps, e tota classa de misharnons que possen en ombrèr; herèishi brancadi e guarnidi de fina e verda huelha; martothí demorant era man der òme entà tornar-se en bona aigua de nòdes; cases bastides en pèira e cubèrtes, bèth temps a en palha e auè en dia nera lòsa. Aquerò e tantes causes mès... ei aguesta petit mès viu país pirenenc nomenat Val d'Aran.

Bòsqui de hais, auets, pins... semi-adi de ceridèrs sauvatges escarèrs, bedothi e, coma non, casses, signe dera duresa, fòrça, mès tanben noblesa d'aguesta gent, hèn er entorn.

Tropèus de shivaus que corren, sauten e gresilhen. Vacades e ramades de oelhes que pèishen, bramen e belèguen entre era fresca èrba, chaupicada de jaunes, liles, blues, blanques ...

e iranjades flors, demorant era doça man deth pastor que les molhe entà convertir era sua fresca e bona lèit en bon hormatge, minjar de dius.

Glèises romaniques e gotiques, cases reneishentistes, barroques e neoclassiques auberjant er auviatge culturau d'un pòble; bens mòbles e immòbles, testimonis d'ua identitat; arcs, lumedars escuts e pèires esculpides, capitèths e boquets, colomnes e hiestraus, escultures, taules, retaules e fresqui, en tot exposar ua realitat, en tot cantar un credo, en tot manifestar damb orgulh ua consciéncia, ua conviccion e un desir, de seguir estant açò que s'ei: hilh d'ua tèrra, e d'un Pòble.

Paredèrs, hustèrs, picapeirèrs, page-si, teishinèrs, paerèrs, dalhaires, lauraires, esclopèrs, haures, ... mèstres deth sòn mestier, en tot hèr, en tot bastir, estimant era sua Val, pro-òms pactant eth sòn pervier, governant eth sòn País.

Fòrtes hemnes, bères gojates mestrejant cases e auviatges, codinant, pastant e hènt a còde eth pan, cardant era lan, hilant, tricant e brodant, ... portant hilhs ath mon, aranesi deth deman.

Bones hònts de fresca aigua en es-

tiu e doça en iuèrn, senhalades per cordèus d'amarg gresilhen, planta que purifique eth sang, e que damb d'agues com era menta, arnica, gençana, ... èrba fina o laurèr, ajuden ath benèster dera gent dera Val e ar amaniment de gormandi plats, com eth civet ja sigue d'isard, sanglièr o lèbe, era sopa barrejada e tanti d'audi, ... sense desbrembar es patès hèti a còder ena vielha coquèla; es hormatges, aqueri qu'encara se hèn coma se hadien bèth temps a enes bordaus e, tà acabar, aqueres pastèrs de morisco e aqueth vin caud a on es panses, hígues seques, pèth d'iranja o trossets de poma se meten en lòc der alcòl que, abans de morir, en plea agonia, mos enlumène damb era sua blua ahlama. →

Anima

Era lua se miralhe ena Garona,
Er òme estidòque eth huec,
Estant sabedor qu'eth sòn diu le i sabec,
Acitau e ara se sap persona.

Sabent que ja non ei mès innocent
Escote eth cant dera aigua ua estona,
En tot calhar era anima gascona,
Aguest vielh e gran aranès idolèc.

Fixe es uelhs ena vòuta blua,
Aguest òme de mans, lèu mançades de dits
En tot seguir tot doçament ua bua

Ath temps qu'escote deth gran os, es crits,
Deishant eth sòn pensament ena lua,
Sabent qu'era bòla de nhèu devierà alits.

CREACIONS ARANESES

Eth teatre comprometedut de Manuela Ané

Totòm que coneish a Manuela Ané sap qu'ei ua hemna comprometeduda damb fòrça causes, sustot de País, ei a dider, d'Aran. Eth sòn compromís a un versant culturau plan practic e de rapida arribada as conciuatadans dera Val d'Aran: son es arts sceniques. A trauès deth teatre, autand damb era comèdia coma damb eth drama, autand hèn d'actritz, directora o coma autora, Manuela transmet un messatge de compromís, valors e luta per tota sòrta d'ideaus que configuren era libertat collectiva e individuau. De tot aguest bagatge non ei estonant que n'age hèt ua airina pedagogica, animant ara mainadèra a introdusir-se ena cultura populara, des dera dança, era musica e tanben des dera òbra teatrala.

En programa d'activitats deth "Xlau Congrès dera Associa-

Eth dia 22 d'agost der an 2012, arribèc en pòble de Les, Paqueta Sitzer. Venguie de Veneçuèla. Auie estat convidada pera Associacion de Hemnes de Les entà tornar entath pòble que l'acuelhec ar atge de 5 ans quan, damb es sòns pairs, passèren era frontèra hugent des nazis. Eren judius.

En un acte organizat per Ajuntament de Les e era Associacion de Hemnes, François e o Paqueta -coma la batièc un carrabinèr en arribar en Les enes ans 40- mos emo-

cionèc enormament damb es sues paraules d'arregraiment envèrs aqueres personas que l'acuelheren e la sauvèren deth patiment d'un camp de concentracion o dilhèu, d'ua mòrt crudèu. Paqueta mos parlèc tanben, de com sa mama li auie condat un pialèr de viatges era sua estada en Les. A compdar d'aqueth dia, era autora d'aguesta òbra volec escriuer ua istòria de ficcion, sajant d'imaginar coma se hège eth pas d'evadits per aquestes contrades en tot hùger dera barbària nazi ins-

cion Internacionala d'Estudis Occitans" que se celèbre en Lleida, eth grop de teatre amateur "Era Cabana", de Les, representarà era òbra de Manuela Ané: "Un pòble tara libertat".

Era òbra, que tanben dirigirà era pròpria autora, vo'la presentam ara seguida e ac hèm reproduint er explic de coma s'inspirèc entà escriuer-la e eth tèxte dera scèna primèra e dusau der Acte primèr e era fin dera scèna 5, que tanben ei era fin der Acte. Un tast creatiu, sense descubrir eth moth argumentau, que vos a d'animar a aquerir era nauetat editoriau titulada "Un pòble tara libertat e 4 comèdies" de Pagès-editors, eth dusau libre de teatre de Manuela Ané. •

tallada en vesin país francès, damb er objectiu, sustot, d'aumentar-les mès tanben de rebrembar ad aqueres personas, qu'en tempsi d'incertesa e de pòur, saberen dar un còp de man e ajudèren a salvar a òmes, hemnes e mainatges perseguidi, sense cap aute tòrt, qu'eth de professar ua auta religion. Bèra ua d'aqueres braves personas èren araneses. Paqueta Sitzer sabec dera òbra e podèc lièger un resumit d'aguesta enviat per mail pera autora. Ua des causes

que responec siguec aguesta: " ...volvi a leer tu correo y me ha traído lágrimas. De verdad que espero que el público reciba la obra como un mensaje, especialmente en estas momentos en que todavía hay víctimas del odio y la injusticia. ¿Acabará algún día? Un abrazo. Paqueta."

Aguesta òbra ei dedicada a Paqueta Sitzer que l'a inspirada. Tanben a Conchita Alós que sò segura, l'auesse vista damb ua grana emocion.

Fragments dera òbra de teatre : "Un pòble tara libertat"

Personatges qu'apareishen en tèxte que reproduim:

Françoise/Paqueta Pekarsky: (Hilhade David e Rivka, judius d'origen rus. Representarà 88 ans en primèr acte e ara fin dera òbra, e 18 ans ena rèsta dera òbra).
Victòr Casau: (Exiliat aranès en França, membre d'un hilat d'evasion e que s'enamore de Françoise/Paqueta. Representarà 93 ans en primèr acte e enes auti 24 ans).

ACTE I
Musica: Eth còr des esclaus de Verdi.

Scèna 1

(Decorat: Hons d'un paisatge arbrat, cèu blu, e potja verda en tèrra. Sus era scèna es tombes, ua mès vedibla a on se pòt lièger David e Rivka Pekarsky...supervivientes de la Shoá, San Petersburgo 1900- Buenos Aires 1980 e San Petersburgo 1904- Buenos Aires 1985). I a d'auer un banc de pèira)

Veü en off:

Cementèri judiu de Buenos Aires, an 2013

(Paqueta ges per un late-
rau, damb era sua cana. A d'aparentar com uns 88/90 ans ans. S'a de veir qu'ei ua hemna amonedada. Garde trista era hòssa des sòns pairs e i dèishe un papèr damb ua peireta, talament com hèn es judius. Baishe pòc a pòc era musica e eth personatge femenin comence a parlar e se sè en banc. A un leugèr accent francès, encara que

parle en aranès e era veü l'a envielhida)

-Paqueta: (En tot guardar era hòssa) Mama, quan mès va mès te tròbi de mens. A mesura que me hèsqui grana diden que mès me sembli a tu. Ben, a mesura non, per que ja ne sò de grana. Lèu es 90! Mès, sai cap se i arribarè! Que mos semblam, ac diden es mies hilhes, es tues netes bessoes, Sara e Esther, as que tot just coneishís e que garden fotografies e son tant exagerades que hèn: en aguesta non se sap se qui

ès tu e se qui ei mare. Les agraderie bremba-se'n de tu e de papa mès èren petites quan...te n'anès. Les n'è parlat tant de tu mama! E de papa! De tu tanben papa. Un pialèr. Eres un brave òme. De hèt, toti auem estat braves en aguesta familia nòsta. Tà quate dies que i èm, pòt se'n vau era pena d'èster dolenti. Jo, totun, que sò era mès rebishigada...E quauquarren laguens, com un arratòt que remosigues un crosset de pan. Non pogui perdonar... non, non pogui perdonar es crims d'aqueri borrèus, →

→ Hitges e confits de lit, ... truites, esturions e caviar, minjars de reis, elaboradi aué ena Val damb eth mès delicat des sabers.

Petites haragues deth bòsc e jordons, mès de sauvatge gust, atau com es mo-

res que son minjades peth caminant, ath temps que puge cap ensús, en tot distrèir-le es abelhes que cerquen es sòns brinhons, es parpalhòles de mil colors, es esquiròs que sauten de branca en branca... e eth paom que cante en tot amistansar ara pauessa, tot un rite de començament de naua vida...

Tot açò a estat e en part, ei encara, aguest petit mès viu país pireneic nomenat Val d'Aran.

Jèp de Montoya

S'estreec en Les eth dia 5 de deseme de 2013 e siguec representada pes components d'Era Cabana: Antonia Marchal coma Paquita, Paco Boya coma Victor, Modesta Montoya coma Rivka, Mario Garicano coma David, Javier Castet coma Casimiro, Fina Combalí coma Benvenguda, Jesús Garcés coma Toñet, Tito Busquet coma Sr.Giner, Àngel Moreno coma Mn Vicenç, Ramon Lara coma Robèrt eth Gasconet, Àngel Carabias coma Otto Von Müller, Pedro Sabi coma Gaston Comesfortes. Siguec dirigidada pera pròpria autora.

→ non pogui deishar de pensar que calèren a mils de personas en horns, com baguettes de pan, non pogui trèir-me deth cap que les cremauen damb caudia viua e les calauen enes camères de gas. Non pogui, non pogui!!!! Desbrembar ei com...com ua traïson as que se n'anèren. (Silenci tà shugar-se es lèrmes e ath moment ditz contudenta e guardant ath public) Jo sò Paquita. Françoise enquiàs 18 ans, ua hèrna damb un cervèth entestat en rebrembar sonque aquerò. (Torne a guardar tara hòssa) Te'n brembes mama, quan en Les, aqueth pòble aranés, un carrabinèr dera frontèra me didec: aquí tú eres Paquita, oiga! E Paquita qu'è estat e que sò! M'an convidat tà un aumenatge as supervivents dera Shoà, e non i è podut posar-me, m'a calut lhear. Non sò capabla de reposar (sage de cordar-se es botons dera giqueta sense arthené'c e damb mans tremoloses) e lèu non rebrembi se com se còrden es botons dera giqueta. Sai cap se qu'è ací en cap que se me desbremben es causes! Er aute dia volia hèr a borir verdura e non i metí bric d'aigua. Encara ahalamarè era casa! (Mès contenta) Ara que, de Les me'n brembi! E me'n brembi de com hugèrem des alemans dera Gestapo gràcies a Robèrt, eth Gasconet que mos amièc tà Les, ena Val d'Aran, eth pòble dera nòsta libertat. Ei estonant que rebremba quauquarren que passèc hè 70 ans e per contra non poga hèr-me a borir un shinhau de verdura tà sopar. Sòrt qu'è a Victòr damb jo. Eth mèn òme aranés a quí estimi damb un amor tan prigond que me hè a desbrembar fòrça viatges aqueth arrat remoisgaire d'òdi que me secodís de naut en baish tan soent. E pòur de desbrembar-le com desbrembi tantes causes!!!!(Se torne a

shugar es lèrmes)

(Entre Victòr)

Scèna 2

-Victòr:(Tanben pòrte baston) Paquita!!!Ja m'auia espantant hemna! An acabat er acte d'aumenatge e tu t'as gessut damb era tua! As despareishut! (Pòrte er abric de Paquita e l'ajude a meter-se-la) E ath delà damb aguest airegòt frescòt, ara costipate e encara auram de còrrer. Sembles ua mainada petita. Non poder reposar hemna deth diable!

-Paquita: Victòr, tu hè lèu ma hilh, de seguida puja-te ath cap dera cresta!!!!Nham, alenda un shinhau que te vas a estofar. Te digui jo quauquarren se hès o non hès? Ebè cara se pòs que me hès a vier mau de cap. Ja l'è pro desdariat! Non me manques que tu!!!!

-Victòr:(Li trè ua lèrma deth uelh) As plorat?

-Paquita:Òbe!!!! Me pèrdi es lèrmes. Son causes dera edat. Tota era vida voler-les arretier e ara non vòs tu que me les pèrdi!

-Victòr:Mentre non te pèrdes es pets harai!

-Paquita:(Miei arrint) Pegàs!!!

-Victòr: A jo non m'enganhes! As plorat! Qué as? Sabes que non te pogui veir plorar...

-Paquita:(Li amorasse era cara) Victòr, amor mèn, plori perque è pòur de desbrembar-te. Sò segura que non desbrembarè as nazis mès dilhèu damb aguesta malautia que posse com es mishar-nons, arribarè a desbrembar-me'n de tu.

-Victòr: (Li amorasse era tèsta e eth peu) Paquita, era

vida ei dura, mès tu e jo encara n'èm mès de durs. A jo m'auràs tostemp damb tu encara que non rebrembes qui sò. Era Shoà, er Olocaust nazi, ei un rebrembe tan valuós com un tresòr perque eth mon a de mantier viua ena memòria aqueth e toti es genocidis cometuts en contra dera umanitat. (Se cuelhen des mans) Lheuem era nòsta veu amor mèn, lheuem-la entath cèu tà que s'escote clar e hòrta.

-Es dus:(PrumèrVictòr) SHOÁ BRIC MÉS!, (Es dus) SHOÁ BRIC MÉS! SHOÁ BRIC MÉS! (S'abracen e se comence a escotar ua musica prumèr suau e despús mès fòrta. Es dus personatges comencen a dançar ben amassa com dus enamorats e se plaçen en un extrem dera scèna enquia que pòc a pòc gessen. S'amòrten es lums e quan se torne a illuminar era scèna i a dus personatges darrèr dera hòssa. Son es esperits de Rivka e David. Rivka, mare de Paquita, com gessent dera hòssa s'adrece ath public. Tà hèr a veir que son esperits pòden portar ua lanterna ara nautada deth piech que dongue ara cara un aspècte esblancossit).

(...)

Finau dera scèna 5 e der Acte prumèr:

(...)

(S'amòrten es lums. David e Rivka se cuelhen es mans e se'n van tath hors der scenari a on demoren d'esquies ath public en tot que se barre eth telon)

Musica: Eth còr des esclaus de Verdi

(Se baishe eth volum dera musica)

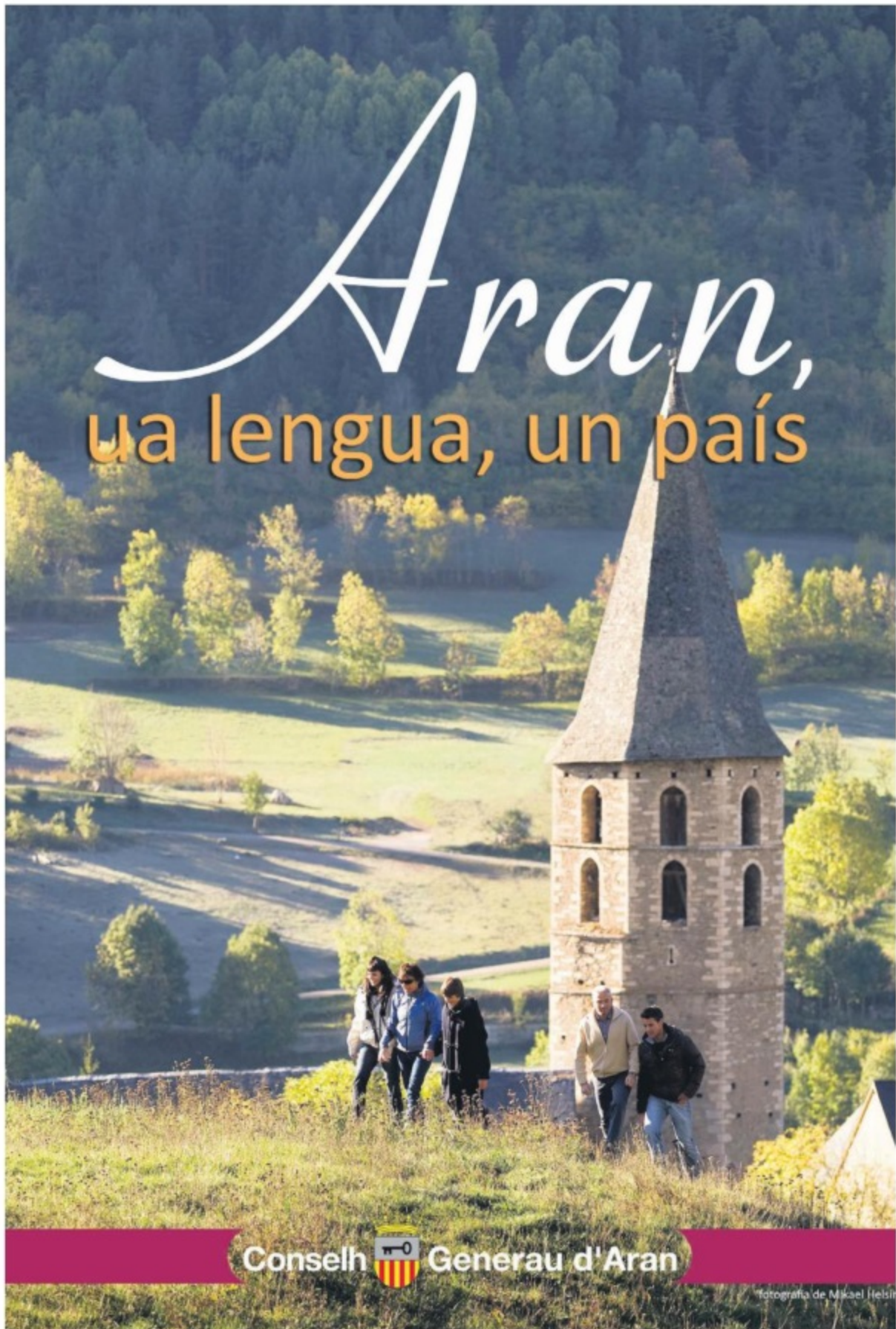
Veü en Òff:

Venguetz de conèisher a ua part des protagonistas d'aguesta istòria. David, Rivka e Paquita Pekarsky viuèren un episdò important des sues vides en aguest pòble de Les, un pòble que tada eri siguec eth pòble dera sua libertat. I arribèren un maitin gris deth mes d'octobre der an 1942, an en què se produis era conferència de Wannsee entà exterminar a toti es judius d'Europa. Esquintadi deth dur camin pera montanha, hugien de personas que se'n fòtien dera posicion benestanta qu'auien gaudit en París, en un pis elegantament decorat damb es sòs d' un negòci prospèr e a on, soent, s'entenen es nòtes deth piano qu'era alavetz encara Françoise, era hilha, arringauè apassionada ar esturment tà trèir melodies plan ben interpretades. Qui les auesse dit alavetz ara familha Pekarsky qu'aurien de hèr "comes ajudatz-me"!!!!tà hùger dera segura mòrt que suposauè, ena màger part des cassi, anar a quèir en un camp de concentracion e d'extermini nazi.

Aguesta qu'ei ua istòria de libertat, damb un protagonista d'excèpcion: un pòble que, sense saber, sense preguntes, acuelhec a judius, e tanben a soldats o aviadors des aliats enes sues cases, les amaguèc dera Gestapo e les ajudèc a hùger. Gèstes de solidaritat e valentia que, dempús deth temps, meriten, se mès non, eth nòste reconeishement e aumenatge. En condar es causes, encara que de faicon teatralizada e mès o mens fictícia consistís eth nòste umil rebrembe de totes aqueres familhes de Les qu'acuelheren personas, sense cap aute qualificatiu religiós o de raça, sonque personas, e heren d'aguest pòble, un pòble tara sua libertat! (Se torne a pujar eth volum dera musica). •

Aran,

ua lengua, un país

Conselh Generau d'Aran

Fotografia de Mikael Heisler